

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM ÁSATÁSAI ÉS LELETMENTÉSEI 1988–1990

S. KOÓS JUDIT

Ároktő-Szivárgócsatorna

1988 nyarán jelentette Sipos Sándor, helybéli iskolaigazgató, hogy Ároktő és Tisza-keszi között egy újonnan ásott szivárgócsatorna rézsűjében egy csontváz koponyáját mosta ki az eső. Nyaktájon egy arany- és egy ezüstfibulát talált, ezeket magához vette, a vázat pedig visszatemette. A helyszínen egy szarmata női sírt tártunk fel. Tájolása É–D irányú volt. Mindkét bokáját több sorban felvarrt, nagyméretű, henger alakú borostyángyöngyből álló füzér vette körül. A gyöngyök között apró lapos, kerek kalcedont, két ún. nyolcas alakú borostyánt és apró ezüstgyöngyöket is találtunk. A bal boka mellett, kívül, a füzér részeként egy koncentrikus körökkel díszített, sötét orsógomb is volt. Az aranyfibula téglalap alakú, granulációval gazdagon díszített, közepén egybefoglalt borostyánnal. A váztól 19 méterre ÉNy-ra egy újabb vázat találtunk, valószínűleg a csatorna kialakításakor bolygatták, a csontokat egy kupacba dobálták vissza. Melléklete egy római kisezüst volt.

A leletmentésen részt vett L. Wolf Mária, Révész László (HOM).

Lovász Emese

Bogács-Pazsagpuszta

1988 tavaszán bejelentés érkezett Bogácsról, hogy a téesz szőlőtelepítéshez végzett földmunkák során megbolygatott egy őskori települést. A szakirodalomból több mint száz éve ismert lelőhely felső rétegei jórészt el is pusztultak a rigolározás eredményeként. Az ősszel megkezdett leletmentést a domb szélén kezdtük el, mivel a terület nagy részét beültették szőlővel.

Az ásatás ideje alatt négy szelvényt tártunk fel, melyekből a harmadikban már fél méter mélységben jelentkezett egy bolygatott gyermeksírr. A csontváz beásásával szétdőltak egy tűzhelyet, melynek plasztikus díszait a környéken megtaláltuk. (A mélyszántás miatt egyébként 80 cm mélységig kevert földből származtak a cserepek.) A sír alatt egy erősen hamus, paticsos gödörfolt mutatkozott, tele cserepekkel. Kibontása után egy négyszögletes, egyenes falú, enyhén lekerekített sarkú ház rajzolódott ki. A feltérképezése után kb. 15 cm-re volt a járósíntje, melyből sajnos csak részleteiben maradt meg a lesározás. ÉNy-i és DK-i fala mentén cölöplyuksort figyelhettünk meg. A ház közepe táján valószínűleg épített kemence lehetett – töredékeit megtaláltuk. Ez alatt 20 cm-rel a háznak egy korábbi járósíntje került elő, cserepekkel teli, vastag omladékréteg alól. Az egyik sarokban egy késő bronzkori beásást figyelhettünk meg. A D-i sarokban egy elpusztított kemence maradványait bontottuk ki. A lesározás itt már nagyobb felületen megmaradt, mint az 1. járósínt esetében. Ennek elbontása után rendkívül vastag, kövekkel, paticsal, cserepekkel teli omladékréteget találtunk. A kerámia a hatvani kultúra jellegzetes díszedényei és házi kerámiája. Az omladékréteg elbontása után egy kb. 3x3,50 m-es, négyszögletes alaprajzú, döngöltanyag-padlójú ház

került felszínre. A padló széleinél 10 cm széles és 10 cm magas gerenda maradványait találtuk, míg a négy oldalfalon a falat 50 cm magasságig borító deszkamaradványokat. A háznak ez a negyedik járósíntje 250 cm mélységben volt. (A 3. járósíntet 170 cm mélységben, csak a metszetben észlelhettük, mivel a rendkívül vastag, tömör paticsal teli omladékban lehetetlen volt kibontani.)

A helyszínen végzett terepbejárások során egy retusált, kőpengeszerű szilánkot (moustierien?), késő bronzkori edénykét és töredékeket (Pilinyi kult.), honfoglalás kori kengyeleket és középkori cseréptöredékeket gyűjtöttünk. Az egyik kengyel finom művű, vörösréz berakással díszített darab, mely bizonyára egy rangos közösség temetőjére utal. Pázsag egyébként elpusztult középkori falu, melyet először mint az egri káptalan birtokát 1269-ben említik.

Az ásátás munkatársa volt: Szathmári Ildikó (MNM).

S. Koós Judit

Edelény – Fő u. (Sztálin u.)

1988. október 21-én terepbejárást végeztem Edelényben és környékén. Fazekas Lajos (Hangács, Rákóczi u. 36.) bejelentésére megtekintettem egy általa avarnak mondott lelőhelyet. Ez a lelőhely az edelényi benzinkút mellett, az egykori Borsod közszeg temetőjében helyezkedik el, azonos az Edelény, Sztálin út 268. sz. alatt nyilvántartott lelőhellyel. A temető háta mögött egy körülbelül 10-15 éve épült utca helyezkedik el. Kérdésünkre az itt lakók elmondták, hogy a házak építése közben több helyen is találtak csontvázakat és hajkarikákat is.

A lelőhelyet kora Árpád-korinak tartja a kutatás.

L. Wolf Mária

Edelény-borsodi határ-Gátrajáró

A lelőhely az Edelényből Szendrőlád felé vezető műút jobb oldalán, a borsodi földvártól mintegy ötszáz méterre É-ra helyezkedik el, körülbelül 15-20 évvel ezelőtt fedezte fel Fazekas Lajos. A nagyobbacska domb D-i részén sűrűsödtek a leletek. Órlókörtöredéket és nagyobb mennyiségű neolitikus kerámiát, valamint néhány atipikus kőeszközt gyűjtöttünk.

L. Wolf Mária

Emőd-Nagyhegy

1988. április 8-án Tábori Istvánné, emódi lakos telefonon bejelentést tett, hogy két nappal korábban Emődön szőlőültetés közben nagy mennyiségű pénzt és cseréptöredéket találtak. Felkerestük a találót, Lukács Ferencné (Emőd, Ilona u. 6.), aki átadta a múzeum számára a leleteket: mintegy háromezer darab I. Ferdinánd denárt és egy barna-zöld mázas korsó töredékeit. A pénzek egy tömbbő álltak össze, felvették a korsó alakját. A találó elmondta, hogy Emőd-Ny-i Nagyhegyen szőlőt telepítettek, itt került elő a lelet. Vezetésével megtekintettük a helyszínt, ahol a lelőhely környékén a szántásban további pénzeket gyűjtöttünk.

1988. április 20-án ismét fölkerestük a helyszínt, és a Magyar Nemzeti Múzeum fémkeresőjének segítségével újabb, körülbelül 20 érmet gyűjtöttünk.

S. Koós Judit–Révész László–L. Wolf Mária

Karcsa-Haraszto

A fenti lelőhely a Somostól É-ra körülbelül háromszáz méterre helyezkedik el. A dűlő közepén nagyméretű kurgán(?) található. Csúcsáról és oldalairól császárkori edénytöredékeket gyűjtöttünk.

Karcsa-Kormoska

A lelőhely a Somostól ÉK-re körülbelül ötszáz méterre található. A viszonylag alacsony domb gerincén egy körülbelül huszonöt méter sugarú körben embercsontokat találtunk a szántásban. Egyéb, korhatározó leletet nem találtunk.

Karcsa-Káposztás

A lelőhely a Harasztos-dűlőtől Ny-ra Becskedtanya ÉK-i sarkában helyezkedik el. Az É-D-i fekvésű dombháton szórványos, jellegtelen őskori edénytöredékeket gyűjtöttünk.

Karcsa-Somos

A már régebről ismert lelőhelyen (Kazacsayné Gnant Pálma leletmentése), melynek nagy részét szőlővel telepítették be, kora Árpád-kori edénytöredékeket gyűjtöttünk. Horváth Ferenc helybéli lakos elmondása szerint a szőlőművelés közben kemencére utaló paticstöredéket, sok edénytöredéket és állítólag egy vaskardot találtak.

Révész László-L. Wolf Mária

Karos-Eperjesszög

1988. V. 5-én terepbejárást végeztünk a területen. A II. honfoglalás kori temetőtől D-re, 400 méterre, a Libatanya mellett lévő homokdombon őskori edénytöredékek mellett a szántásban egy rozettás lószerszámveretet (a dombgerinc D-i végén) és egy övveretet (a gerinc É-i részén) találtunk. A későbbi ásatás bebizonyította, hogy megtaláltuk a Karos-Eperjesszög III. számú temetőt.

Karos-Eperjesszög

Tovább folytattuk a II. honfoglalás kori temető 1986-ban megkezdett feltárását. Ez évben a 62-73. sírok kerültek napvilágra, valamennyi a temető északi szárnyán. A leletanyag az eddigieknél szerényebb, lovas sír nincs köztük, csak egy lószerszamos temetkezés. A tárgyak közül kiemelkedik egy lemezes hajfonatkorongpár, valamint egy szaltovói típusú agyagkorsó. További sírok előkerülése a temető ÉNy-i részén várható.

E lelőhelytől D-re mintegy 400 m-re egy homokdombon terepbejárással újabb rangos honfoglalás kori temetőt fedeztünk fel (Karos-Eperjesszög III.). Szondázó ásatásunk révén ennek eddig 11 sírja került elő, nagy részük sajnos mélyszántással bolygattott. A leletanyagra jellemzőek a lovas és lószerszamos sírok, vasbalták, veretes csizmák, ezüst pántkarperecek, tegezek. Kiemelkedő a 11. sír: egy vezéri temetkezés, aranyozott ezüst, palmettamintás lemezekkel borított markolatú és hüvelyű szablyával, ezüstveretes övvel és lószerszámmal, valamint az eperjeskei 3. sír pontos mását tartalmazó veretsorral. A kutatást mindkét lelőhelyen tovább folytatjuk. Az ásatáson részt vett Bodnár Katalin (Szécsény) és Dr. Wolf Mária (HOM) régészek, J. Homola Krisztina (HOM) rajzoló, Cseh Julianna egyetemi hallgató (JATE).

Révész László

Karos-Tobolyka

A község É-i részén fekvő Tobojka-dűlő É-i peremén végeztünk terepbejárást. A domb többi részét elhordták, illetve szőlővel beültették. Az érintetlen maradt területen kora Árpád-kori edénytöredékeket találtunk. (E lelőhelyen korábban Erdélyi István végzett leletmentést.)

Révész László-L. Wolf Mária

Kesznyéten-Szerűskert

A területen régészeti tábor keretében középiskolás diákok dolgoztak. Két csontvázas és 9 hamvasztásos sír került elő, így a temetőből 75 szkíta kori sír ismert. A mellékletek – a korongolt és korongolatlan urnák, tálak, kancsó, orsógombok, vaskések, vascsákány, valamint a bronztárgyak – alapján az i. e. V. században a Sajó torkolatánál élt szkíta kori népesség temetkezési helyét tárjuk fel.

B. Hellebrandt Magdolna

Miskolc-Avas-Tűzköves

Az elmúlt évben a Miskolci Városi Tanács új műutat építtetett a Herman Ottó Múzeum mögött, a Mikes K. utcától az Avas-Kelet lakótelep felé. Az út dózerolása, ill. a munkagödrök kiásása során új középső paleolit település és egy hozzá tartozó kovabánya részlete került elő.

1988. VI. 1–22. között a kovabánya leletmentő ásatását végeztük el. A munka során kiderült, hogy az ősember a kb. 40 cm vastag kovapadról leszedte a fedő talajtakarót és a beágyazó harmadidőszaki homokot, majd kvarcitkavics ütőkövekkel szétzúzta, kinyerte belőle a jó minőségű kalcedondarabokat.

A bányában feldolgozó műhelytevékenység is folyt. Így szerencsésen tipikus, jól határozható paleolitikus is előkerültek. Leletanyaga teljesen egyezik a mellette elterülő településével.

Ringer Árpád

Ónod-Vár

Az 1985-ben kezdett feltárásokat ezúttal a várbelső DK-i negyedében folytattuk. Az előkerült pincék az egykori palotaszárny alatt lehetnek, erre utal a nagyszámú reneszánsz faragvány. Megtaláltuk a vár építése előtt itt állott templom egyik falát a körülötte fekvő temető néhány sírjával. Ez utóbbiakban melléklet nem volt. Kitisztítottuk a vár ÉNy-i ó-olasz sarokbástyáját is. A további ásatások a helyreállítási munkálatok függvényévé váltak. Az ásatáson részt vett K. Bányi Judit (HOM) restaurátor.

Révész László

Szendrő-Temetődomb

1988. X. 10–14. között tovább folytattuk az alsó paleolit szórványlelőhelyként ismertté vált település 1987-ben megkezdett ásatását. E munkával egy időben több sztratigráfiai fúrást végeztünk.

A lelőhely s az új Bódva-völgyi leletegyüttes kronológiája valószínűleg a közeli Edelény akácós-hegyi bányájában 1987-ben metszett szelvény alapján adható meg, ahonnan ez évben „in situ” került elő ugyanez a leletanyag, 4 m mélyen vörös, magas agyagtartalmú, eltemetett talajban.

Az ipar nyersanyagkészlete kvarc, kvarcit és radiolarit kavics, valamint tömbkova esetén clactonien. Az eszközök között sok a chopper és chopperszarmazék. Megtalálható a szakóca és néhány középső s felső paleolit típus is.

Kora – teraszmorfológiai és paleopedosztratigráfiai adatok alapján – mindenképpen középső pleisztocén, feltehetőleg a 9. oxigénizotópos fázis interglaciálisa, 300-350 ezer év körül.

Ringer Árpád

Szentsimon-Kenderföldek

1988 tavaszán jelentette Füle Ábel helybéli lakos, hogy a téesz által újra művelés alá vett homokbányából nagy mennyiségű cseréptöredék került elő. A helyszínen megállapítottuk, hogy a bányaművelés egy szkíta urnatemetőt és egy kora császárkori

település gödreit, objektumait pusztította el. Májusban a bánya ÉK-i peremén rövid leletmentést végeztünk. A kiásott hat szelvényben négy urnasírt bontottunk ki. A területen két ház részletét tártuk fel, valamint egynek a ledózerolt felszínén már csak cölöplyukrendszerét figyelhettük meg. Ezek az objektumok valószínűleg császárkoriak voltak. Szórványeletként egy szkíta kori bronztűt is találtunk.

A helyszínen végzett terepbejárás során csekély mennyiségű rézkori cserépanyagot is gyűjtöttünk.

S. Koós Judit–Lovász Emese

Tiszaladány-Nagyhomokos

Folytattuk az 1987-ben megkezdett leletmentő ásatást. A két ásatási szezonban összesen 68 szelvényt tártunk fel, bennük 214 gödröt. A gödrök csekély mennyiségű bükki cserepet tartalmaztak, és előkerült három, e korszakból származó csontváz is. A 3. és 4. számú, két felnőtt férfi váza, zsugorított helyzetben, közös sírban feküdt, a sír foltját deréktájon vágta egy császárkori gödör. Az 5. számú sírban egy erősen zsugorított helyzetű, felnőtt nő feküdt, a sírgödörben és a váz koponyáján jelentős mennyiségű okkerfestéket fedeztünk fel. A rézkori (péceli kultúra) leletanyagot ép edények és nagy mennyiségű töredék képviselte. A császárkori telep területén egy edényben elrejtve hajdúsámsoni típusú bronz kincsleletet találtunk, mely két, elvékonyodó végű karperecet, egy kettős spirálisban végződő karperecet, valamint két, nyakkorongos csákányt tartalmazott, melyek közül az egyik gazdagon díszített.

A késő bronzkort egy nagyméretű, nyomott gömb testű, kannelurával, girlandmótvummal díszített urna képviselte.

Néhány gödörből jellegzetes, vaskori edénytöredékek is felszínre kerültek.

Feltártuk a 3. és 4. számú, császárkori házakat. A 3. számú ház téglalap alakú, egyenes oldalú. 30 cm mélységben találtuk meg a beásás alját. Padlószintet csak egy kis felületen tudtunk megfigyelni. D-i oldalánál kövekkel körülvett, faszenes, égett folt jelentkezett, alatta átégett, tapasztott felület volt. A ház belsejében három cölöplyukat figyeltünk meg. Az ÉNy-i fal mentén 10-15 cm szélességben lefektetett gerendá(?) nyomát láttuk. A ház foltját jobbról és balról is gödrök érintették, ill. vágták. A 4. számú ház: két, közepén egymásba kapcsolódó, lekerekített sarkú, négyszög alakú, erősen hamus foltként jelentkezett. Az 1. helyiség rövidebb oldalain, egymással szemben 1-1 széles s mély cölöplyukat bontottunk ki. A helyiség közepén két újabb cölöplyuk bontakozott ki. A 2. számú helyiség, szintén tapasztott padlószinttel, sarkain 1-1 cölöplyukkal mutatkozott. Anyaga: sok állatsont, kevesebb kerámia.

A leletanyagból kiemelendő egy aláhajtott lábú bronz fibula, a jellegzetes, II–III. századi kerámiaanyagból pedig „Faltenbecher”, beregsurányi típusú, bepecsételt díszű töredék, besimított, sötétszürke edénytöredékek.

S. Koós Judit–Lovász Emese

1989.

Alsóberecki-Horgásztanya

A lelőhely a falutól Ny-ra mintegy másfél km-re, a Bodrog É-i partján egy kisebb homokdombon helyezkedik el. A domb tetejét kb. 2 évvel ezelőtt facsemetékkal ültették be, ennek során az ÉNy-i oldalán csontvázat találtak. A csontváz koponyája elpusztult, a jobb kéz egyik ujjpercén zöld patina látszott (HOMÉ XXV–XXVI. 1986–87. 8.820.). Terepbejárásunk során a domb felszántott K-i és D-i szegélyén kora Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk.

Révész László–L. Wolf Mária

Alsócece-Miszlonka-tető

Ferenc (MNM) hitelesítő ásatást végzett. A környezetéből szemmel láthatóan kiemelkedő dombot a Felsőcécéről az Alsócece felé vezető út vágja ketté. A jelenleg művelés alatt álló terület út felé eső részein gyűjtöttük a cserepeket, melyek újkőkoriak, illetve néhány jellegzetes középkori darab is található közöttük.

Ásatást végzett. A környezetéből szemmel láthatóan kiemelkedő dombot a Felsőcécéről az Alsócece felé vezető út vágja ketté. A jelenleg művelés alatt álló terület út felé eső részein gyűjtöttük a cserepeket, melyek újkőkoriak, illetve néhány jellegzetes középkori darab is található közöttük.

S. Koós Judit

Ároktő-Pej-tó

Sipos Sándor ároktői iskolaigazgató jelentette a múzeumnak, hogy Ároktő község határában, a régi Tisza-gáttól D-re, a Pej-tó partján fekvő, 2-3 méter magas, kisebb homokdombon császárkori és kora Árpád-kori cseréptöredékeket gyűjtött. A kora Árpád-kori lelőhely valószínűleg összefüggésbe hozható az Árpád-kori oklevéllel említett Pály faluval (Györffy Gy. Ák. tört. föld. I. 801.).

L. Wolf Mária

Bodroghalom-Medvetanya

A Farkasdombon, ahol a homokbányánál a kelta temetőt tártuk fel, tovább folyik a homok kitermelése. A temetőtől mintegy négyszáz méterre 1988-ban előkerült egy kézzel formált urna. 1989-ben egy korongolt urnát, egy tálat és egy kézzel formált kis fazekat mentett meg a bányamester. A tárgyak kelta koriak. Ltsz.: 89.1.1., 89.8.1-3.

B. Hellebrandt Magdolna

Bodroghalom-Nagyérhomok

1989. X. 18-án terepbejárást végeztünk a területen. A falu DNy-i határában elterülő nagyobb homokdombon szórványos, jellegtelen őskori cseréptöredékeket gyűjtöttünk.

Révész László-L. Wolf Mária

Bogács-Pazsagpuszta

1989-ben folytattuk az előző évben megkezdett *hatvani telep* feltárását. Az idei ásatás célja az volt, hogy hozzávetőleg meghatározzuk a telep helyét és kiterjedését a teraszosan „kialakított” Pazsagtetőn. A területen tavasszal végzett geológiai fúrások eredményének figyelembevételével jelöltük ki az árokrendszert. Már a fúrások értékelésénél kiderült, hogy a sajátos domborzati viszonyok (Bükkalja) és a többszöri löszfelhordás következtében a kultúrréteg vastagsága és mélysége igen változó. Ezt az ez évi feltárás is megerősítette.

A hatvani kultúra emlékműve az általunk kutatott részen 1 méter mélységben jelentkezett tisztán. Az árokrendszerrel történő kutatás nagyobb, összefüggő telepjelenségek megfigyelését nem tette lehetővé, néhány széthordott tűzhely és a 3. árok ÉNy-i falában mutatkozó omladékréteg utalt a telep egykori létére. A leletanyag a hatvani népességre általánosan jellemző volt: nagy mennyiségű állatsont, sok házikéramia, kevesebb díszedény töredéke, szűrőedények, agyagkanál, őrlőkő töredéke került elő. Külön említést érdemel egy miniatűr négy lábú oltártöredék és egy hegedű alakú idola.

Néhány, a telepbe beásott gödör jelezte, hogy a lelőhelyet később is használták a

bronzkor folyamán. Ezekből származik – többek között – két öntőminta (tű, lándzsa) töredéke.

Munkatárs: Szathmári Ildikó (MNM)

S. Koós Judit

Forró – Felszabadulás tér

Balogh Béla miskolci lakos jelentette, hogy Forrón, a Felszabadulás tér 4. sz. alatti házuk udvarán vízakna ásása közben cserepeket találtak.

A leletek másfél méter mélységben voltak, megállapíthatóan egy edény darabjai. A gödörben egyéb, további leletanyag előkerülésére utaló nyomot nem találtak. A megtisztítás és összeállítás után megállapítottuk, hogy egy nagyméretű, vörössárga színű, öblös hasú, szűkülő aljú korsó, melynek nyaka és füle letörött, hiányos. A késő középkorra datálható.

S. Koós Judit

Borsodivánka – József A. u.

Szabó J. József, az egri múzeum régésze átadott a régészeti osztály számára egy doboz leletanyagot, melyek elmondása szerint a gyöngyösi múzeumból kerültek múzeumukba.

A lelőhely Borsodivánka, József A. u., s a kísérőcédulán lévő adatok alapján id. Nagy Gyula gyűjtötte a cserepeket a plébánia kertjében. A leletanyag újkőkori, véleményünk szerint a *tiszadobi csoportba* tartozik. Jobbára durvakerámia, de akad közte finomkerámia is, bekarcolt hullámvonaldíszsel. Ltsz.: 89.5.1–22.

S. Koós Judit

Hejőszalonta – Kerámiaüzem

1989 nyarán bejelentés érkezett a hejőszalontai Kerámiaüzem vezetőjétől, hogy az üzem területén vízelvezető árok ásása során égett felületet és cseréptöredékeket találtak. A helyszíni szemle során megállapítottuk, hogy egy nagyobb paticsrög, valamint néhány császárkori edénytöredék került elő, településre vagy temetőre utaló egyéb régészeti jelenség azonban nem.

Révész László–L. Wolf Mária

1989 áprilisában régészeti terepbejárást folytattunk Karos és Karcsa községek határában. Ennek során azonosítottuk a Valter Ilona által az 1960-as években talált lelőhelyeket is.

Karcsa-Békahomok I.

A domb DK-i oldalán, kb. 80x100 m-es területen jellegtelen őskori kerámiát, obszidiánszilánkot, csiszolt kővésőt, továbbá csigavonallal díszített Árpád-kori cseréptöredékeket találtunk. (Ltsz.: 89.9.1–14.)

Karcsa-Békahomok II.

A domb tetején, a magassági pont és a villanyoszlop körül kb. 50 m sugarú körben vegyes őskori és Árpád-kori kerámiatöredékeket, valamint nagyobb obszidiánszilánkokat gyűjtöttünk. (Ltsz.: 89.17.1–17.)

Karcsa-Csekeszög

A nagyobb domb félkörívben övez egy ma is vizenyős lapályt. A késő bronzkori-kora vaskori leletek a terület Ny-i oldalán, 50x50 m-es területen helyezkedtek el. (Ltsz.: 89.10.1–5.)

Karcsa-Kenderhomok

Karcsa községtől Ny-ra fekszik a Kenderhomok, melyet helyenként még ma is tocsogó rétek öveznek. A több, egymás melletti domb közül a legészakibban, mintegy 300x100 méteres területen Árpád-kori cserepeket, többek között bekarcolt hullám- és csigavonallal díszített töredékeket is gyűjtöttünk. A lelőhely Valter Ilona kutatásai alapján azonos az oklevéllel említett, elpusztult Kengyelteleki faluval. (Ltsz.: 89.18.1–20.) A domb DNy-i részén szórványos, jellegtelen őskori cseréptöredékeket is találtunk.

Karcsa-Körös-domb I.

A területre Dakos László mezőőr hívta fel a figyelmünket, megemlítve, hogy ebben a dűlőben szántás után kő- és habarcsmaradványokat figyelt meg. Az említett domb szántott Ny-i oldalán kb. 30x30 m-es területen sok habarcs-töredéket, néhány, feltehetőleg embercsontot, kevés, jellegtelen őskori és Árpád-kori kerámiatöredéket, valamint obszidiánszilánkot gyűjtöttünk. (Ltsz.: 89.12.1–5.) A lelőhely teljes kiterjedését nem tudtuk megállapítani, mivel a domb nagyobbik része műveletlen ugar.

Karcsa-Körös-domb II.

Az előző lelőhelytől É-ra, kb. 250 m-re egy nagyobb, kerek domb helyezkedik el, melynek közepét egy magassági pont foglalja el. Mivel a dombot búza borította, leleteket, fésűsen bekarcolt hullám- és csigavonaldíszes Árpád-kori edénytöredékeket csak azokon a lelőhelyeken tudunk gyűjteni, ahol a vetés kipusztult. Feltételezhető, hogy a két lelőhely egy elpusztult Árpád-kori település maradványa, amelyet az is alátámasztani látszik, hogy É-i szomszédságukban egy Faluhely nevű dűlő terül el. (Ltsz.: 89.13.1–7.)

Karcsa-Lomszög

1989. X. 20-án terepbejárást végeztünk a területen. A Karcsa morotvai által közrefogott földnyelven kb. 350x150 méter kiterjedésű kora Árpád-kori telep maradványait találtuk meg. A földnyelv DNy-i végén néhány embercsonttöredéket is megfigyeltünk.

Karcsa-Magospart

Szórványos, jellegtelen őskori és középkori cseréptöredékeket, valamint obszidiánszilánkokat találtunk a domb ÉNy-i részén.

Karos-Apácshomok

A községtől D-re elhelyezkedő nagyméretű domb jelentős részét szőlő, illetve erdő borítja. Ny-i oldalán egy kb. 100x50 méteres területen több salaktöredéket, valamint bekarcolt csigavonallal díszített Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk. (Ltsz.: 89.19.1–8.)

Karos-Áttaljáró

A Tobolyka-dűlőtől mintegy 300 méterre ÉK-re egy kisebb homokdomb tetején kb. 100x50 méteres területen kora Árpád-kori, valamint jellegtelen őskori cseréptöredékeket gyűjtöttünk.

Karos-Kenderszer

A lelőhely Karos község É-i határában egy homokdombon helyezkedik el. A domb nagyobbik részét szőlők és gyümölcsösök borítják, kisebbik, ÉNy-i sarkában kb. 60x80

m-es területen jellegtelen, kézzel formált őskori (kelta?), valamint Árpád-kori cseréptöredékeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 89.14.1–20.)

Révész László–L. Wolf Mária

Karos-Eperjesszőg

Az ásások ez évben a III. számú honfoglalás kori temető területén folytak. Feltártuk a temető északi szárnyán lévő 12–19. sírokat. Közülük három lovas, kettő lószerszámos temetkezés volt. Egy sírban találtunk veretes övet, két férfisírban pedig csontos íjat és tegezt. Miután a temető déli és középső szárnyát 15-20 méteres sávban körbeástuk, feltételezhető, hogy az mindössze egy sírsorból áll. A leletek a X. század első felére datálhatók, s egykorúak az északabbra néhány száz méterre lévő I. és II. temető sírjaival. 1990-ben a II. és III. temető sírjait 15-20 m-es sávban körbeástuk, újabb temetkezés nem került elő, az ásást ezzel befejeztük.

Révész László

Karos-Fábián-tanya

A megközelítőleg É–D-i irányú homokdomb tetején, az egykor itt állt tanya romjai közelében kb. 100x150 m-es területen jellegtelen, kézzel formált őskori kerámiatöredékeket, obszidiánszilánkot, továbbá bekarcolt csiga- és hullámvonaldiszes, valamint fogaskerékkel benyomott díszű Árpád-kori cseréptöredékeket találtunk. A domb legmagasabb pontját alkalmi homokbányászattal elpusztították. (Ltsz.: 89.11.1–20.)

Karos-Hosszúhomok É-i része

A dombvonulat legészakibb tagján mintegy 150x50 méteres területen Árpád-kori cseréptöredékeket, többek között fésűsen bekarcolt hullámvonallal, csigavonallal és körömbenymásokkal díszített darabokat is gyűjtöttünk. (Ltsz.: 89.16.1–13.)

Karos-Hosszúhomok (középső része)

A Karos D-i határában É–D-i irányban hosszan, több száz méternyire elnyúló homokdombsorozaton végeztünk terepbejárást. Középső részén szórványos őskori és Árpád-kori kerámiatöredékeket, valamint egy nagyobb obszidiánszilánkot találtunk. (Ltsz.: 89.15.1–9.)

Karos-Mókahomok

A lelőhelyet az 1960-as években Valter Ilona fedezte fel terepbejárást során. Az ekkor a felszínen talált leletanyag alapján IX. századi szláv településnek határozta meg. A területet 1989 tavaszán újra mezőgazdasági művelés alá vették, és az ekkor előkerült leletekről értesítették a Herman Ottó Múzeumot. Mivel a lelőhely az első és a második karosi honfoglalás kori temető közelében, azoktól mintegy 1000 méterre ÉK-re helyezkedik el, felmerült a gyanú, hogy a temetőkhöz tartozó települést bolygatták meg. A leletmentő-hitelesítő ásás során egy IX–X. századi nyíltszíni település maradványait, gödröket, karólyukakat, valamint négy kemencét sikerült feltárnunk.

L. Wolf Mária

Kenézlő-Alsó rét

A lelőhely a Kenézlőről Zalkodra vezető út bal oldalán helyezkedik el. A dűlőben több dombon elszórtan őskori cseréptöredékeket, valamint egy csiszolt kővésőt találtunk.

Kenézlő-Fazekaszug I.

A dűlő a községtől É-ra 2 km-re terül. 1913-ban Jósa András, 1926–30-ban Fettich

Nándor tárt fel itt egy-egy 25 síros honfoglalás kori temetőt. A lelőhelyet 1989 májusában Dienes István segítségével azonosítottuk, és mivel akkor a már magas gabona miatt terepbejárást nem tudtunk végezni, X. 17-én újból felkerestük a helyszínt. A dűlő ÉNy-i sarkában találtuk meg az I. számú lelőhelyet: mintegy 40x40 méteres területen jellegtelen, kézzel formált őskori cseréptöredékeket gyűjtöttünk.

Kenézlő-Fazekaszug II.

E dombtól DK-re mintegy 150 m-re találtuk meg a II. lelőhelyet. Ezen egy kb. 50x70 méteres területen szintén őskori edénytöredékeket, valamint kőeszközöket gyűjtöttünk.

Kenézlő-Fazekaszug III.

Dienes István szerint e dombon ástott Fettich Nándor az 1920-as években. Terepbejárássunk során elszörtan itt is őskori kerámiatöredékeket találtunk.

Révész László-L. Wolf Mária

Kesznyéten-Szerűskert

A területen 1989. év folyamán 14 sírt tártunk fel, közülük 6 csontvázas, jobb és bal oldalon zsugorított, és 8 sír hamvasztásos. A hamvasztásosak között volt urnás, tállal fedett urnás és szórthamvas. Az előző években is előkerült korongolt és korongolatlan kerámiák és fegyverek mellett figyelemre méltók a díszített bronztűk, flitterek, agyag-, borostyán- és üvegpaszta gyöngyök változatai, bronz karperecek s egy kőamulet. A temető kiterjedését és korát tisztáztuk, használata az i. e. V. századra tehető.

B. Hellebrandt Magdolna

Miskolc, Avas-Tűzköves

1989. VII. 18–30. között tovább folytattuk az Avas-Tűzkövesen 1988-ban talált kezdetleges kovabánya és műhely leletmentő ásatását. Paleolitikutatósságunk vonatkozásában különösen érdekes, hogy a kovakitermeléssel kapcsolatos Levalloiso-moustiérien kultúrréteg felett több szintben egy, a hazánkból mindeddig ismeretlen denticulés középső paleolitikum emlékeit is sikerült feltárnunk. Ez évi ásatásunk után az idősebb kultúrréteg korát tipológiai megfontolásból semmiképpen sem tarthatjuk fiatalabbnak 40 ezer évnél. Az eddigi rétegtani adatok azonban 70 ezer évnél idősebb kort is valószínűvé tesznek.

Ringer Árpád

Nyékládháza-III. Kavicsbánya

1989-ben folytattuk a bánya területén évek óta folyó leletmentést. Újabb területet dózeroltak el, így az újabb szelvényeket a pillanatnyilag leginkább veszélyeztetett részen jelöltük ki, az eddig feltárt szelvényekhez É-ről illesztve.

Az idei szezonban 9 db 5x5m-es szelvényt ástunk ki. A már szokott, gazdag AVK anyag került elő, valamint talpcsöves tálak, festett edények, apró, függeszthető edények töredékei, agyag állatidolok. A terület egészéről, elszörtan nagy mennyiségű császárkori kerámiát is gyűjtöttünk. Feltártunk egy császárkori házat.

I. ház: 55 cm mélységben, félig földbe mélyített, lekerekített sarkú, téglalap alakú, Ny-K tájolású házalap. Rövidebb oldalain megtaláltuk a közepén elhelyezett, széles és mély (-80 cm) cölöplyukakat. Tapasztott padlószintje nem volt, közepén egy kupacban vörösre égett, nagy agyagtapasztásos darabok hevertek. Néhányuk felülete szépen el volt simítva.

A ház anyaga egyértelműen császárkori: söprűs oldalú, duzzadt peremű, grafitos fazék, sötétszürke, fényezett, vékony falú, korongon készült tál stb. A tűzhely(?) fölött

nagy mennyiségű hamu alkotott vastag réteget. K-i oldalán egy gödör érintette a házat, anyaga a felső rétegekben őskori volt. A szabályos kerek foltként jelentkező gödörből a bontás végére egyenletlen falú és oldalú, alámélyített gödör lett. Ott, ahol érintkezett a házzal, elmosódottá vált. Itt lehetett a bejárat? Feltártunk egy második házrészletet is.

2. ház: Félig földbe mélyített, téglalap alakú folt, melyben összefüggő, tapasztott réteg mutatkozott. Anyaga Árpád-kori: cserépbogrács és kihajló, profilált peremű, sűrű vízszintes vonalakkal díszített szürke fazék töredéke került elő belőle.

Előkerült a császárkori temető 11. számú sírja. D-É tájolású, hátán nyújtott helyzetben fekvő, rossz megtartású váz. Melléklete egy kis, sárgás színű „szarmata” edény, a lábfejek előtt, a koponya mellett egy vaskés, pattinték és egy megmunkált állatcsont darab. A bal kulcsont táján egy aláhajtott lábú vasfibula volt.

A 17. számú gödörben tártuk fel a 12. számú sírt. Erősen zsugorított helyzetben, kb. 30 cm vastag paticsréteg fölött feküdt a melléklet nélküli váz. Alatta a gödör menetelesen mélyült, legnagyobb mélysége 165 cm. Hatalmas mennyiségű AVK anyag került elő belőle.

Lovász Emese

Ónod-Rákóczi Tsz kavicsbányája

1989. március 24-én Polgári János bányamester egy éremleletet hozott a Herman Ottó Múzeumba. Elmondása szerint a leletet előző napon találták az ónodi II. Rákóczi Ferenc Tsz 1. számú kavicsbányájában. Azonnal a helyszínre siettünk, ahol megállapítottuk, hogy a lelőhely a 37. műút mentén, az elpusztult Muhi mezőváros közelében, attól mintegy 300 méterre É-ra van. A markoló itt a korábban felhalmozott földet mozgatta meg, ennek során bukkantak az első pénzekre. Feltehető tehát, hogy az éremlelet már egy korábbi földmunka során került elő eredeti rejtekhelyéről. A mintegy 2500 db pénzt eléggé szétszóródva találtuk meg. A helyszíni szemle során további hat pénzt sikerült gyűjtenünk. 1989. március 30-án a Magyar Nemzeti Múzeum fémkereső műszerével a helyszínt, amelyet kérésünkre eddig érintetlenül hagytak, újra átvizsgáltuk, és további tíz pénzt gyűjtöttünk össze. Más lelet azonban nem került elő.

Az éremlelet XV–XVI. századi denárokból és obulusokból áll, elrejtésének valószínű időpontja 1528–29. Érdekessége, hogy a Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos, János és Ferdinánd denárokon kívül néhány cseh weispfenniget, obulusokat, valamint két török akcsét is tartalmaz.

Révész László–L. Wolf Mária

Ónod-Vár

Az 1985 óta folyó ásátások keretében ez évben a várbelső DK-i negyedének a feltárására került sor. Megtaláltuk a palotaszárny D-i részének részben alapincézett maradványait, a feltehetően az 1688-as tűzvész során bezuhant reneszánsz faragványokkal. A XVI. századi épület részben XIV. századi alapok (Czudar Péter-féle várkastély) felhasználásával épült. Néhány bizonytalan falmaradvány a vár előtt itt állott templomhoz tartozhatott, ezt erősítik meg az alá nem pincézett helyiségekben talált templom körüli temető sírjai is. Ezekből mellékletként 1 db S végű hajkarika került elő.

Révész László

Szendrő, Kálvária-domb

A többhektárnyi kiterjedésű alsó paleolit szórványlelőhely 1987-ben megkezdett rétegtisztító ásátását 1989. 10. 25–28. között folytattuk. A felszínt borító paleotalajban szántásmélység alatt sikerült kultúrrétegeket találnunk. Miután a Bódva és a Sajó völgyében mindmáig több, mint tíz lelőhelyen mutattuk ki ezt az új leletgyűttest – köztük geosztratigráfiai jól értékelhető rétegsorokban is – a jövőben szükségessé

válík egy újabb magyarországi alsó paleolit kultúra elkülönítése. Ez a kvarcit-, kova- és andezitkavicsot feldolgozó alsó paleolitikum mind technológiailag, mind tipológiailag különbözik a vértesszőlői őstelepen megismerttől. Valószínűsíthető kora 250-400 ezer év.

Ringer Árpád

Szentsimon-Kenderföldek

1989. március 28-án telefonon bejelentést kaptunk Füle Ábel szentsimoni lakostól, hogy Szentsimon Kenderföldek nevű határrészében lévő homokbányában kemencét találtak. A területen 1989-ben Lovász Emese és Koós Judit végzett rövid leletmentő-hi-telesítő ásatást. Azonnal a helyszínre siettünk, ahol az ovális alakú kemencét már teljesen körbebontva találtuk. A kemence környékén megfigyelt, erősen bolygatott fekete föld alapján azonban feltehető, hogy egy házhoz tartozott. Lerajzolása és lefényképezése után szétbontottuk a kemencét, sütőfelülete ovális, kb. 4 cm vastagon átégett tapasztás volt. Alatta kövekkel és cseréptöredékekkel kirakott felületet találtunk. A tapasztás alól előkerült cseréptöredékek fésűsen bekarcolt hullám- és egyenes vonallal díszített IX-X. századi edénytöredékek voltak, így feltehető, hogy a kemencét ebben az időben használták.

A most előkerült kemence a tavalyi ásatási területtől mintegy 100 méterre ÉK-re helyezkedik el. Erre terjeszkedik tovább a homokbánya. A helyszíni szemle során szkíta, kelta és császárkori leleteket is gyűjtöttünk. A leletbejelentő elmondta, hogy a mostani kemence közelében több gödröt, kemencét semmisített meg a bányaművelés, ezek pontos korát és helyét azonban már nem tudtuk megállapítani.

S. Koós Judit-Lovász Emese-Révész László-L. Wolf Mária

Tiszaladány-Nagyhomokos

Rövid leletmentést végeztünk az 1987-88-ban feltárt vandál(?) telep helyén. A homokbánya időközben már a domb szélén lévő erdőig haladt, itt fedeztünk fel a partfalban egy kemencét. Beszakadt tetejének tapasztásdarabjai közül másodlagosan égetten egy nagyméretű, korongolt, szürke edény töredékeit bontottuk ki. Ugyancsak a leszakadt partfalban mutatkozott két, lefelé szélesedő, egyenes fenekű gödör metszete. Ezekből őskori töredékek mellett sötétszürke, grafitos fazék darabjai, korongolt, fekete edény töredékei származnak.

Lovász Emese

Zalkod-Szegfarka

A községtől DNy-ra a múlt század óta ismert honfoglalás kori lelőhely területén bronzkori urna töredékeit gyűjtöttük.

A helybéli lakosok elbeszélése szerint a Tisza áradásai még néhány évtizeddel ezelőtt is mostak ki feltehetőleg honfoglalás kori leleteket a domboldalból. A lelőhely bozóttal benőtt, elvadult D-i részén található a hajdani zsidó temető, az É-in pedig, közvetlenül az utolsó házak mellett, a község egykori temetője. Mivel a sírjelek az újabb kori temetőkből már eltűntek, a honfoglalás kori temető hitelesítő ásatása jelenleg nem végezhető el.

Révész László-L. Wolf Mária

Zemplénagárd-Darvas-dűlő I.

1989. X. 19-én terepbejárást végeztünk a területen, mely a Dámóc felé vezető út jobb oldalán helyezkedik el. Az alacsony dombkaréjon, amely egy még ma is vízenyős mélyedést fog közre, kb. 100x100 méteres területen kora Árpád-kori lelőhelyet találtunk.

Zemplénagárd-Darvas-dűlő II.

Az előző lelőhelytől 200 méterre ÉK-re alacsony homokdomb DK-i oldalán kb. 30x50 méteres területen további kora Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk.

Zemplénagárd-Terebesi halmok I.

1900-ban Zemplénagárd Ny-i részén, a Terebesi homokon két honfoglalás kori sír került elő (Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1901. 30.). A lelőhelyen mind ez ideig ásatást nem végeztek, és mára már a dűlőnév is feledésbe merült. A község 1862-ben készült úrbérrendezési térképének segítségével megállapítottuk, hogy a kérdéses lelőhely a mai Szőke Tisza Tsz (Nyilahi-tanya) majorságaitól ÉK-re, mintegy 300 méterre terül el. A területet Ny-ról és D-ről betonút, K-ről kertek, É-ről a község házai határolják.

A legészakibb dombon (I. lelőhely) emberi koponya és lólábszárcsont-töredékeket, néhány Árpád-kori edénytöredéket, valamint egy vastárgy töredékét gyűjtöttünk össze.

Zemplénagárd-Terebesi halmok II.

Az előző dombtól mintegy 100 méterre DK-re, egy másik É-D-i irányú nagyobb homokdomb terül el, melynek tetején néhány csonttöredéket találtunk.

Zemplénagárd-Terebesi halmok III.

A második lelőhely D-i végétől 250 méter távolságban emelkedik a harmadik homokdomb, melyen szórványosan elhelyezkedő, jellegtelen középkori cseréptöredékeket gyűjtöttünk. E domb ÉNy-i részén egy használaton kívül helyezett zsidó temető terül el.

Zemplénagárd-Terebesi halmok IV.

Az első lelőhelytől D-re, mintegy 200 méterre egy alacsony domb terül el, ezen egy kb. 70x30 méteres kora Árpád-kori lelőhelyet találtunk.

Révész László–L. Wolf Mária

1990.

Abaújszántó és Boldogkőújfalu között

A Cekeházi-kastéllyal szemközti dombon szántás után nagy mennyiségű cseréptöredék, patics látszott a felszínen.

1990. március 21-én terepbejárást végeztünk a domb egész hosszában. Megállapítottuk, hogy egy császárkori település maradványai kerültek a felszínre. A leletek elhelyezkedése alapján három objektumot tudtunk határozottan elkülöníteni. A felszínen mindhárom esetben áglenyomatos patics, pelyvás tapasztás hevert nagy mennyiségben.

1. objektum: sok császárkori cserép.
2. objektum: cserép, patics, állatcsont.
3. objektum: a felszínen elszántott, kőpakolásos kemence darabjai, császárkori hombár oldaltöredékei.

A domb Abaújszántó felőli részén, a jelenlegi gumifutózó teleppel szemben köveket és néhány középkori cseréptöredéket (XV–XVI. század) találtunk.

Lovász Emese

Aggtelek

A Barlangigazgatóság által tervezett jelentős átalakítások hírére bejárást végez-

tünk a leendő munkaterületeken. Az ismert kora vaskori cserepeken kívül újdonság, hogy a közelmúltban a már bolygatott földben emberkoponyát találtak, alsó állkapocs nélkül. Az embertani anyagot átadták a Herman Ottó Múzeumnak.

B. Hellebrandt Magdolna

Alsóberecki-Halásztanya

Fidrárn Tibor s.-új helyi lakos jelentette 1987-ben, hogy a Halásztanya mellett, gátépítési munkálatok előkészítése közben nagy mennyiségű cserépanyag került elő. A helyszínen akkor Hellebrandt Magdolna járt, a változatos, hullámvonalas díszítésű cserépanyagot feldolgozásra átadta.

Időközben a területen kisebb homokbányát nyitottak. Az évekkel ezelőtt előkerült leletanyag hitelesítése céljából nyitottunk két 5x5-ös szelvényt a Fidrárn Tibor által megjelölt helyen. Újabb, kisebb mennyiségű, hullámvonallal díszített töredékeket találtunk, mely anyag véleményünk szerint a IX. századnál korábbra keltezhető. Sajnos, a gátépítési munkálatok itt tönkretették a réteget, a cserépanyag minden bizonnyal egy ház faltájából került ki, de csak kis részletét tudtuk megfigyelni. Közeliében egy vörösré égett, tapasztott sütfelületet találtunk, a tapasztásban szintén hullámvonalas töredékekkel. Feltártunk egy melléklet nélküli, Ny-K irányítású sírt. A váz bal kezének ujjsontjain zöld patina maradványait figyeltük meg.

A domb túlsó, a magaslesen túli, ÉNy-i oldalán is nyitottunk egy szelvényt, valamint húztunk két kutatóárkot. Jelentősebb leletanyag itt nem került elő. Véleményünk szerint a gátépítéssel és a homokbányával elpusztították a VII-VIII., IX.(?) századi telepét. A temető további sírjai esetleg az akácerdő alatt lehetnek még.

Lovász Emese

Ároktő-Homokbánya

Sipos Sándor, ároktői iskolaigazgató jelentette, hogy Ároktő határában egy időlegesen művelt homokbányában emberi csontváz látszik ki a partfalból. 1990. május 24-én felkerestük a helyszínt, mely Mezőcsát felől érkezve, Ároktő előtt balra, közvetlenül a nyári gát után található, az ide vezető, a nyári gátat keresztező dűlőútról jól látható.

A csontváz a bánya déli partfalában feküdt, kb. 60 cm mélyen, a homok feletti kemény, szikes rétegben, K-Ny irányításban, zsugorított helyzetben, a bal oldalán. Koponyája alatt okkerfesték nyomait fedeztük fel, melléklete nem volt. Sipos Sándor „vésett csontlemezeket” talált a medence táján, ezeket néhány őskori cseréptöredék kíséretében (a csontváz körüli feltöltésből) behozta a múzeumba. A csontlemezek egy teknősbéka páncéljának részei.

S. Koós Judit-Lovász Emese

Bükkszentlászló-Nagysánc

A kelta oppidum területét évente rendszeresen bejárjuk, melynek során újabb és újabb kora vaskori és késő kelta leletek kerülnek elő.

Ez évben Palácsik Miklós (Bükkszentlászló, Fő u. 97.) a Nagysánc melletti Öreghutánál egy kb. téglalap alakú, középen átfúrt, a közepétől a két széle felé keskenyedő kopottságú őrlőkövet talált.

B. Hellebrandt Magdolna

Cigánd - Fő u.

1990. március 3-án Varga László, a cigándi körzeti megbízott rendőr telefonon értesítette Fehér Józsefet, a sátoraljúj helyi múzeum vezetőjét, hogy Cigánd község belterületén, ház alapozásakor csontvázat találtak.

Fehér József értesítése nyomán márc. 6-án, kedden a helyszínt fölkerestük. Ci-

gánd, Fő utca 107. számú telken, mely a falu közepén, egy kiemelkedő dombon fekszik, a ház alapozásához 2 m mélyen földgép termelte ki a földet. A homokos talajban vöröses, égett foltban 1,80 cm mélyen, ÉNy-DK tájolású, jó megtartású csontváz feküdt. Lábszárai feléig emelte ki a markoló, a váz többi részét eredeti helyzetében, bolygatatlanul megtaláltuk. Hátán nyújtott helyzetben feküdt, karjai a test mellett. Melléklete nem volt. (Esetleg a lábánál elhelyezett edényt stb. is kiemelte a gép.) A csontváz antropológiai jellege, megtartása, tájolása alapján feltehetően IV-V. századi.

Lovász Emese

Dámóc-Déli Úr-homok I.

A helybeliek által „Sűrű”-nek nevezett dűlő ÉK-i sarkában 100x100 méteres sávban Árpád-kori cseréptöredékeket, vassalakat, szögeket találtunk. A hagyomány szerint az 1930-as években e helyen lovas sírt fordított ki az eke. (Ltsz.: 90.29.1-2.)

Dámóc-Déli Úr-homok II.

Az előző lelőhelytől nyugatra 150-200 méterre szórványos Árpád-kori cseréptöredékeket gyűjtöttünk.

Dámóc-Déli Úr-homok III.

A helybeliek által „Kenderföldsor”-nak nevezett dűlő ÉNy-i sarkában lévő alacsony dombon szórványos és jellegtelen őskori cserepeket gyűjtöttünk.

Dámóc-Déli Úr-homok IV.

A helybeliek által „Kenderföldsor”-nak nevezett dűlő ÉK-i részén lévő alacsony dombon kb. 80x200 méteres körzetben Árpád- és késő középkori cseréptöredékeket (köztük kályhaszemtöredékeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.30.1-44.)

Dámóc-Sűrű

A helybeliek által „Hosszúdarvas”-nak nevezett dűlőben több É-D-i irányú dombor helyezkedik el. A lelőhely a mai temetőtől északra, két vízenyős mélyedés közt fekvő lankás domb nyugati oldalán, kb. 70x50 méteres területen fekszik, ahonnan Árpád-kori cserepeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.31.1-5.)

Dámóc-Úr-homok

A helybeliek által „Szélesdarvas”-nak nevezett dűlő meredek nyugati részén 40x50 méteres sávban Árpád-kori cserepeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.32.1-11.)

Dámóc-Úr-homok

A dűlő DNy-i sarkában, a falu ÉK-i részén elhelyezkedő házak tőszomszédságában található meredek dombon, kb. 100x80 méteres területen Árpád-kori cserepeket találtunk. (Ltsz.: 90.33.1-17.)

Révész László-L. Wolf Mária

Edelény-Borsodi földvár

Az elmúlt három évben tovább folytattuk a várbelső 1987-ben megkezdett feltárását. Kemencéket, földbe ástott házak nyomát, nagy mennyiségű kerámiaanyagot, gabonamagvakat, állatsontot találtunk. A vár ÉK-i oldalán egy 5x5 méteres kőépület alapjait sikerült feltárnunk. A köveket vörösre égetett agyagba rakták, néhol habarcsmaradványokat is találtunk közöttük. Az épület alján, egymással párhuzamosan több elszenesedett fagerenda is előkerült. Feltártuk továbbá egy igen nagy méretű, kb. 10 méter széles, 3-3,5 méter mély árok több részletét, amely keresztben, É-Ny-i irányban átszeli

a földvár belsejét. Az árok D-i szélén a kőépület falazási technikájához hasonlóan épült, vörösré égett agyagba rakott kőfalat találtunk. A kőfal alatt kb. 50 db részben ép, részben a föld által összenyomott edényt, karpereceket, hajkarikákat, késeket, nyílhegyeket találtunk. A telepjelenségek az árok két partján, illetve az alján jelentkeztek. A földvár sáncát két helyen, a DK-i, valamint a DNy-i oldalon vágtuk át. A felső szinten két kazettásor futott végig a külső, illetve a belső oldalon, közöttük egyszerű földtöltés. Alul sűrű gerenda-rácsszerkezet volt, de a gerendák a sáncirányra ferde szögben feküdtek, a felső, kazettás szerkezetnél valamivel nagyobb területet befogva. Ez alatt egy egyszerű földsánc került elő. A sánc metszete három építési fázist árul el. A sánc valamennyi részében sok kora Árpád-kori cseréptöredék került elő.

Nováki Gyula–L. Wolf Mária

Emőd-Nagyhalom

Dr. Táboros Sándor mezőcsáti tanár terepbejárást végzett diákjaival a halom területén. A szántásból tipikus kora bronzkori (hatvani kultúra) töredékeket gyűjtöttek, melyeket beszállítottak a múzeumba.

S. Koós Judit

Karos-Tobolyka

1989 őszén régészeti terepbejárást végeztünk Karos község határában. Megtekintettük az 1960-as évek óta ismert Karos-Tobolyka-dűlőt is. A helyszíni szemle során megállapítottuk, hogy a 60-as években kezdett homokbányát ismét művelés alá vették, a lelőhelyet tehát veszély fenyegeti. 1990 tavaszán leletmentő-hitelesítő feltárást végeztünk a területen. A mintegy 1000 m²-t érintő ásás során nyolc földbe ásott házat, valamint tizenkét szabadon álló kemencét és a hozzájuk tartozó gödröket sikerült feltárnunk. Az előkerült leletanyag (nagy mennyiségű kerámia, állatcsont, gabonamag, kevés vastárgy, köztük egy ívelt szárú, piramis alakú csúcscsal ellátott sarkantyúpár) a IX–X. századra keltezi az objektumokat.

L. Wolf Mária

Kenézlő-Fazekaszug

Az ismert honfoglalás kori lelőhelyen 1990 augusztusában végeztünk háromhetes hitelesítő ásást. Ennek célja a Jósa A. által 1913-ban, s a Fettich N. által 1927–30 között feltárt 25-25 sír pontos helyzetének megállapítása. Szakirodalmunkban régóta vitatott, hogy egy temető két részletben feltárt sírjairól, vagy két különálló temetőről van-e szó. Dienes I. 1959-ben – az egykori ásások néhány résztvevőjének segítségével – azonosította mindkét temető helyét.

Ásásunk során sikerült meghatározunk Fettich feltárásának pontos helyszínét: a feltárt sírokban, melyek a domb ÉNy-i lejtőjén egy sorban fekszenek, Fettich benne hagyta a lócsontokat, s néhány embercsontot is. A sírok azonosítását az is segítette, hogy – egy ott felejtett övveret segítségével – sikerült beazonosítanunk a 46. sír helyét, s így hozzákapcsolódva a többi temetkezést is. A sírok nem azon a dombon fekszenek, amelyet Dienes I. hitt Fettich ásási területének, hanem attól ÉK-re mintegy 200 méterre, a Fazekaszug ÉK-i szegletében. Ettől D-re kb. 200 méterre van az a domb, melyet Jósa A. ásási területeként határozhatunk meg. Két kutatószelvényünkben honfoglalás kori sírt nem találtunk. Sikerült viszont megállapítanunk, hogy Jósa után, 1919–20-ban a helyi földbirtokos, Szalay G. is kutatott e területen, s 8 sírt talált. Az ásások egykori résztvevője, Perjés Gábor szerint egyikben lócsontok és tarsoly is előkerült. A hitelesítő ásást terveink szerint 1991-ben folytatjuk, de már ma is megállapítható: Jósa és Fettich ásásai két különálló temető részleteit hozták napvilágra.

Kovács László (MTA Rég. Int.)–Révész László

Mezőkeresztes-Testhalom

1990. október 30-án azonosítottuk a Mezőkeresztes-Testhalom nevű lelőhelyet, melyre Fekete Katalin és Fekete Tamás tanulók hívták fel a figyelmünket. Az általuk készített nagyon pontos térkép alapján találtuk meg a Tardi-ér mellett emelkedő, félkörívben húzódó halmot. A frissen szántott területen nagy mennyiségű cseréptöredék hevert a felszínen, többek között egy kis oltár(?), idol(?) lábrésze, plasztikus bordadíszű oldaltöredékek, valamint rengeteg áglenyomatos patics. Gyűjtöttünk obszidián pengét, kova magkövet, marokkővet és őrlőkőtöredékeket. A szakirodalomból eddig még nem ismert települést a rézkorban, bronzkorban és középkorban egyaránt használták.

S. Koós Judit

Miskolc-Diósgyőr, Vár u.

Balogh Sándor, a bükksgentkereszti múzeum vezetője jelentette, hogy a Vár utcában vezeték ásásakor rengeteg emberi csontváz került elő. A helyszínen láttuk, hogy a Vár utca 20. szám alatti Napközi Otthonos Óvoda előtt az utcában húzott árokban, az óvoda bejáratától 220 cm hosszan kerültek elő a csontvázak egy métertől másfél méter mélységig összárumszerűen. Datálásra alkalmas lelet nem került elő, így a temetkezés korát nem tudtuk kétséget kizáróan megállapítani.

B. Hellebrandt Magdolna

Novajdrány-Sárvár

Egy 1984-ben előkerült kelta sír hitelesítése céljából kerestük fel a területet, mely Nikházy György erdész házától északra található. A feltárás során három hamvasztásos sír került elő. A leletek közül figyelmet érdemel a hatvan-boldogi típusú kard és a stomfai típusú, nagyméretű vágókés, mely tárgyak a temetkezés korát a LT B-re datálják.

B. Hellebrandt Magdolna

Pere-Halmok

1990 szeptemberében terepbejárást végeztünk a hármashalomnál, ahol a bejelentők szerint beásások figyelhetők meg. A középsőnél egy nyitott, mintegy 3 méter mély gödröt találtunk, benne embermagasságú rakott kőfallal, amely mellett keskeny folyosó látható. A másik két halomnál is felfedeztünk bolygatási nyomokat, melyeket feltehetően „kincskeresési” szándékkal ástak. A halmok lábainál, a szántásban kora bronzkori (hatvani kultúra) leleteket gyűjtöttünk.

B. Hellebrandt Magdolna–S. Koós Judit

Zemplénagárd-Gerehomok I–II.

A lelőhely a Dámóc–Zemplénagárd közötti műúttól délre helyezkedik el, a Gerehomok északi részén, kb. 100x100 méteres területen. A két szomszédos homokdombon Árpád-kori edénytöredékeket és salakdarabokat gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.23.1–15.)

Zemplénagárd-Gerehomok III.

A lelőhely a fentiektől DK-re mintegy 200 méterre egy nagyobb homokdombon helyezkedik el. A kb. 100x50 méteres sávban egy szétszántott kemence nyomát figyeltük meg, amelynek közeléből kora Árpád-kori cserepeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.24.1–24.)

Zemplénagárd-Gerehomok IV.

A lelőhely az előzőtől délre, kb. 50 méterre található. A kisebb homokdombot az

egykori bodrogközi keskeny nyomtávú vasút pályája kettévágta. Területén szórványos Árpád-kori cseréptöredékeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.25.1–5.)

Zemplénagárd-Gerehomok V.

A III. számú lelőhelytől Ny-ra kb. 100 méterre, egy homokdomb nyugati oldalán 70x30 méteres területen helyezkedik el. Területén kora Árpád-kori cseréptöredékeket és salakmaradványokat találtunk. (Ltsz.: 90.26.1–21.)

Zemplénagárd-Gerehomok VI.

A dűlő nyugati szélén, egy nagyobb homokdomb keleti nyúlványán kb. 60x40 méteres területen kora Árpád-kori cseréptöredékeket gyűjtöttünk. (Ltsz.: 90.27.1–8.)

Zemplénagárd-Gerehomok VII.

A dűlő délnyugati sarkában szórványos Árpád-kori cserepeket, salakot és paticstőredékeket találtunk egy kisebb homokdombon. Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a Darvas-dűlőben és a Gerehomokon talált lelőhelyek – mintegy 1000 méteres sávban – több kisebb homokdombon helyezkednek el. Köztük változó méretű leletmentes sávok találhatóak, koruk megközelítőleg azonos. Feltételezhető, hogy egy település több házát vagy házcsoportját jelzik.

Zemplénagárd-Szélhomok

A Gerehomoktól DNy-ra több nagyobb homokdomb helyezkedik el, leleteket azonban csak a tábla ÉK-i részén lévő dombon találtunk. A fentiekkel azonos korú cserepek mintegy 50x50 méteres területen helyezkedtek el. (Ltsz.: 90.28.1–6.)

Bejártuk továbbá a Nyilak-dűlő DNy-i, valamint a Ruszka-dűlő déli oldalán emelkedő homokhátaikat is, leleteket azonban nem találtunk.

Révész László–L. Wolf Mária

Amatőr terepbejárók gyűjtéséből több értékes őskőkori lelet került a Herman Ottó Múzeum régészeti gyűjteményébe: Zámboorszky Andor a volt Pártház építésénél és az Avas-tetőn, Görög János a sajókápolnai Nagykorcsolyáson, Bedécs László ugyancsak a miskolci Avason, valamint Majoros Zsuzsa Miskolc-Közdomb-dűlőből ajándékozott paleolit emlékeket.

Ringer Árpád